

Комірчий Павло Олексійович –
кандидат юридичних наук, помічник
Керівника Міжвідомчого НДЦ з проблем
боротьби з організованою злочинністю при
РНБО України

Окремі аспекти боротьби з корупцією та організованою злочинністю в умовах економічної кризи

У статті розглядаються окремі аспекти боротьби з корупцією та організованою злочинністю в умовах економічної кризи.

Ключові слова: корупція, організована злочинність, економічна криза, суспільство.

На сьогодні політиками та держаними діячами України виробляються пакети заходів, спрямованих на подолання наслідків загальносвітової економічної кризи, яка фактично паралізувала не лише економіку держави, а й усе суспільство. Разом з тим, законодавцям і керівникам органів виконавчої влади для прийняття ефективних антикризових рішень необхідно чітко усвідомлювати та враховувати особливості поширення корупції у державі, що обумовлюються кризою.

Слід розуміти, що Україна увійшла у кризу однією з найбільш корумпованих держав. При цьому, застаріле законодавче забезпечення боротьби з посадовими злочинами та корупцією ще до кризи не дозволяло правоохоронним органам ефективно протидіяти зазначеним правопорушенням [1, 2, 3], а в умовах загострення економічної ситуації потребуватиме рішучих і кардинальних змін для приведення до вимог сьогодення.

За висновками фахівців, політична нестабільність в Україні суттєво ускладнить подолання наслідків загальносвітової економічної кризи і, як наслідок, в умовах безвладдя призведе до ескалації корупції та злочинності, насамперед на щаблях законодавчої, виконавчої та судової влади, правоохоронних і контролюючих органах, підрозділах прокуратури. Доречно зазначити, що за даними соціологічного опитування, понад 88 % громадян вважають політичні партії ні чим іншим, як бізнесовими структурами [4], що використовують можливості влади для отримання надприбутків, насамперед за рахунок вчинення корупційних дій та посадових злочинів.

У свою чергу, таке ускладнення негативно впливає як на темпи поширення корупції та злочинності у суспільстві, так і на ефективність боротьби з ними.

Цілком логічно, що кризові явища в економіці матимуть безпосередній вплив на криміногенну обстановку та становитимуть загрози безпеці держави.

1. Суттєве зменшення прибутків банків, підприємств і комерційних структур, різке обмеження бюджетних витрат на утримання апарату державної служби та посадовців правоохоронних органів призведе до зростання кількості спроб посадовців одержання незаконної грошової винагороди, вчинення службових зловживань та отримання не передбачених законом пільг чи переваг.

2. Існуючі соціально-економічні умови негативно вплинуть на правову свідомість громадян, що обумовить різке зростання рівня злочинності, у тому числі

за рахунок втягування у злочинну діяльність осіб, які до кризи мали стабільні законні прибутки та не вчинювали протиправних дій.

3. Криза не зменшить потреб угруповань у злочинних прибутках, що призведе до пошуку нових джерел їх одержання та перенацілення спрямувань до сфер, де циркулюють значні грошові кошти, насамперед бюджетні [5, 6, 9]. У цьому контексті надання міжнародної допомоги на подолання кризи сприятиме росту численних спрямувань до заволодіння цими коштами шляхом застосування чиновниками непрозорих схем їх витрати.

4. У зв'язку із недофінансуванням органів пенітенціарної системи та браком коштів на утримання спецконтингенту установ виконання покарань, імовірно проведення масштабних амністій, унаслідок яких на свободу вийде значна кількість осіб, потенційно здатних до вчинення злочинів.

Разом з тим, найбільшу загрозу безпеці держави становитимуть корупційні прояви та посадові злочини, що вчинюються високопосадовцями органів законодавчої та виконавчої влади, суддями, працівниками прокуратури, правоохоронцями та податківцями, оскільки вони безпосередньо пов'язані з виконанням життєвоважливих державних функцій та своїм існуванням дискредитують діючу систему влади.

Аналіз здійснення антикорупційної діяльності в правоохоронній сфері дає підстави вбачати прогресуючі темпи поширення хабарництва в органах влади та управління, правоохоронних і контролюючих органах, серед працівників юстиції та прокуратури. Імовірно загостриться проблема прямої зради вказаними категоріями посадовців інтересів служби з корисливих мотивів при передачі злочинцям закритої службової інформації та безпосередній участі правоохоронців у злочинній діяльності.

Прогнозуючи подальший розвиток оперативної обстановки в умовах кризи, слід брати до уваги, що першочергову актуальність матиме протидія хабарництву та корупції у **суддівській ланці**, оскільки корумпованість суддів являє собою виклик інтересам і безпеці держави, внаслідок учинених суддями протиправних дій нівелюється вся система правосуддя, унеможлиблюється реалізація загальнодержавної програми заходів з протидії корупції та і злочинності.

З огляду на функціональні завдання **Державної податкової служби України**, пов'язані з контролем за сплатою податків, наповненням державного бюджету, підтвердженням податкових кредитів з ПДВ, особливу актуальність матимуть завдання протидії корупції та боротьби з посадовими злочинами, що вчинюються податківцями при виконанні службових обов'язків, оскільки вони наноситимуть значну шкоду економічним і політичним інтересам держави.

Необхідно зазначити, що в умовах прогресуючої економічної кризи участь податківців у функціонуванні злочинних схем розкрадання бюджетних коштів під виглядом відшкодування ПДВ нестиме у собі значно більшу загрозу та суспільну небезпеку, аніж хабарництво чи інші типові протиправні дії співробітників зазначеного відомства.

Поряд з цим, з огляду на високу прибутковість бізнесу з незаконного виробництва і реалізації підакцизних товарів, насамперед спирту, лікєро-горілчаних і тютюнових виробів, можна очікувати росту протиправних дій співробітників податкових органів, які, зловживаючи службовим становищем з корисливих мотивів, забезпечуватимуть безперешкодну діяльність підприємств з випуску фальсифікатів, братимуть участь у розкраданні спирту та його постачанні для вироблення контрафактної продукції, організовуватимуть її масовий збут.

З огляду на специфіку діяльності органів **Міністерства внутрішніх справ України**, в умовах кризи найбільшу вразливість для хабарництва та корупції матимуть слідчі й оперативні підрозділи міліції. Подальше поширення матиме

хабарництво та зловживання службовим становищем серед працівників ДАІ, причетних до поборів з учасників дорожнього руху, функціонування протиправних схем легалізації контрабандного автотранспорту, супроводження контрабандних вантажів і забезпечення нелегальної міграції. При цьому, відмічатиметься тенденція до використання складних форм хабарництва за участю одного або декількох посередників, а також багатоетапних безготівкових механізмів одержання незаконної грошової винагороди. З причини надприбутковості наркобізнесу зростатиме кількість злочинів за участю працівників підрозділів БНОН, карного розшуку, міліції на транспорті, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків. Циркулювання в підрозділах господарського забезпечення МВС України значних сум бюджетних коштів і дебіторської заборгованості комерційних структур, що мають спрямовуватися на придбання та будівництво житла для працівників міліції, обумовить проникнення до цих підрозділів представників організованої злочинності з метою втягування посадовців у злочинну діяльність, пов'язану з розкраданням цих коштів.

Наслідки корупційних проявів в *органах прокуратури* створюватимуть особливу небезпеку та реальну загрозу національній безпеці і демократичному розвитку України з причин неналежного виконання прокурорами функціональних завдань, визначених чинним законодавством [7].

Окремим аспектом у кризових умовах виступатиме фінансування і матеріально-технічне забезпечення органів, уповноважених на боротьбу з корупцією. Цілком вірогідне їх значне недофінансування як по фонду заробітної плати, так і по інших статтях, що вкрай негативно вплине на результати протидії корупції та боротьби з посадовими злочинами. Окрім цього, криза надасть підвищеної актуальності проблемі соціального захисту співробітників правоохоронних органів та членів їх сімей, що також ускладнить виконання антикорупційних завдань.

З огляду на викладене, метод моделювання [4] дозволяє передбачити в кризових умовах необхідність спрямування діяльності органів, уповноважених на боротьбу з корупцією в органах державної та судової влади, а також у правоохоронній сфері, на:

- визначення стратегічних завдань по лініях роботи та шляхів їх комплексного вирішення;
- першочергове зосередження зусиль на вирішенні виділених пріоритетних проблем з припинення фактів корупції і хабарництва в МВС України, ДПА України та особливо в органах влади і управління, а також прокуратури і суду, протидії спрямуванням організованої злочинності до зазначених структур;
- забезпечення ефективності заходів запобігання корупції та злочинності, дієвості їх впливу на правопорушників.

Список використаних джерел

1. Мельник М.І. та ін. Науково-практичний коментар Закону України “Про боротьбу з корупцією” // М.І. Мельник, А.І. Редька, М.І. Хавронюк; За ред. М.І. Мельника. – К.: Атіка, 2003. – 319 с.
2. Закон України “Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю” // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 35. – Ст. 358.
3. Закон України “Про оперативну-розшукову діяльність” // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.
4. Лузгин И.М. Моделирование при расследовании преступлений. – М.: Юрид. лит., 1981. – 152 с.
5. Гуров Л.И. Профессиональная преступность. Прошлое и современность. – М.: Юрид. лит.-ра, 1990. – 304 с.
6. Никифоров А. Что делать с организованной преступностью? // Законность. – 1996. – № 4. – С. 31 – 36.

7. Конституція України: Прийнята ВР України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
8. Жбанков В.А. Криминалистические средства и методы раскрытия неочевидных преступлений: Учеб. пособие // Акад. МВД СССР. Четвёртый фак. – М., 1987. – 80 с.
9. Самонов А.П. Психология преступных групп. – Пермь: Кн. изд-во, 1991. – 230 с.
10. Програма “Точка зору” (“5 канал” від 02.02.2009 року). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://5tv.com.ua/news/>>.

В статье рассматриваются аспекты борьбы с коррупцией и организованной преступностью в условиях экономического кризиса.

The article deals with some aspects of fight against corruption and organized crime during the economic crisis.

Стаття надійшла до редакції журналу 25 лютого 2009 року.

© П.О. Комірчий, 2009